

A tanár

Az óra keretei, a létszám, az anyag nagyjából meghatározza minek kellene történnie a tanórákon, mégis egészen eltérő kép fogadná a látogatót, ha valahogy bepillanthatna egy tanórára. (Persze csak fogadná, hisz a bemutató óra egészen más műfaj. Ilyenkor egy helyre kerülnek az iskola még működő technikai eszközei, tanár, diák napokig készül az eseményre).

Egészen más persze egy technika, egy testnevelés vagy egy matematika óra világa. Más a mozgósított műveltséganyag. Legfőképp azonban más a tanárok személyisége. Más az értékrendjük, más a pedagógusi magatartásuk, és ez már nem a szaktárgy által meghatározott. Vannak persze szaktanár típusok, a rajz, és ének szakos ugye „művészember”, a testnevelő faragatlan sportember, a matematikus szakbarbár, de most nem ezekre a klisékre gondolok, hanem a pedagógiai attitűdre, viselkedésre.

A klasszikus tekintélyelvű tanártípust Fekete István formázza meg kitűnően:

„Valamit azonban előrebocsátok, és világosan tudnotok kell, hogy amíg én itt benn vagyok, csak én beszélhetek, és aki a tárgyra vonatkozóan valamit kérdez, vagy akit én kérdezek.”

„A fiúk letörve, szárnyaszegetten, de tisztelettel, egyenként vonultak el meghajolva a katedra előtt.” (Tüskevár)

A tanuló óra elején vigyázzba kell állítani, fölé kerekedni, szűnjék meg körülötte a világ, ne maradjon más belőle, csak az ismereteket közlő tanár. Amíg itt tartózkodik, ebben a

csendben, biztonságban tudhatja magát, amint kilép innen, fenyegetésben lesz része. Hatékony módszer lelkileg egészséges, tudásvágyó gyerekek intenzív képzésére. Én határozottan didaktának nevezem ezt a típust, a gyerekek félnek tőlük, de tisztelik őket.

Nem túl népszerűek, sem a diákok, sem a kollégák körében, de később mindenki pozitívabb érzésekkel emlékezik rájuk.

Van olyan határozott didakta is, aki a kicsöngetéskor leveti vasálarcát, tréfálkozik, óráit is derűssé varázsolja, de csak szigorúan a fenti keretek között.

Mások kevésbé tartják fontosnak, hogy a gyerekek fejébe sulykolják a tényanyagot, inkább gondolkodni szeretnék megtanítani, meghozni a kedvét, hogy magától is foglalkozzék a dologgal. Ez oldottabb óravezetési stílust igényel. Közben rájönnek, hogy a gyerekek távolról sem olyan szilárdak lelkileg mint az kívülről látszik. Megpróbál hát belül kerülni, olyan helyzeteket teremteni, ahol a gyerekek szabadon nyilvánulnak meg. Ő a lelkes típusú nevelő. Tanítványai általában nem nyerne díjakat, de évek múlva is visszajárnak hozzá, neki mesélik el első felnőtt-élményeiket is. A menedzser típusú nevelő mindent egy lapra tesz fel. Sikert aratni, bármi áron. Tudja, hogy óriási tartalékok vannak a gyerekekben, összeszed hát egy csomó anyagot, eszközt, rengeteget dolgozik az órák előkészítésén, csoportmunkát szervez, órák után is együtt tartja legtehetségesebb tanítványait. Nem olyan érzékeny a gyerekek neveltségi szintjére mint a lelkes típus. Amíg megy a munka, nem vesz részt a gyerekek konfliktusainak feloldásában, ha a munka rovására menne, közbelép... Olyan menedzser is akad, akit inkább a klasszikus értelemben vett kertésznek nevezhetnénk, aki nem tudja szétválogatni a gyerekeket tehetségekre és tehetségtelenekre. Neki a teljesítmény önmagában még nem sokat jelent, csak ha olyan csoporthangulatot tud teremteni ami meleg, barátságos légkörű munkához vezet. Órái már nem is igazi tanórák, az osztályba érkező gyerekek letelepsznek, előveszik elmúlt órai munkáikat, magától értetődő természetességgel folytatják azokat, alig venni észre melyikük a tanár.

Didakta, lelkes, menedzser, kertész, más és más értékrend alapján működik, de valamilyen módon mindannyian eredményesek. Főleg ha módszereik rugalmasak, tudnak alkalmazkodni az egyes osztályok, iskolák eltérő stílusához. Sokkal gyakoribb azonban, hogy a tanár valahol elvétí a dolgot. A tekintélyelvű didakta például nem rendelkezik a lelki szilárdsággal ami a hívős, dermedt csend kialakításához szükséges. Nem tudja átfogni pillantásával az egész osztályt, nem képes tartós, kettős figyelemre, vagy szerepjátékra. Még gyakoribb, hogy nincs annyira otthon az anyagban, hogy állandóan leterhelje az egész osztályt, azaz nincs meg az a mély szaktudása, ami megteremthetné tekintélyét a gyerekek előtt.

A lelkes típus könnyen lehangolja óráinak felépítését, beszélgetőklubbá alakulnak, ahol valami éles stílusváltásra van szükség, hogy valamit dolgozzanak is.

A menedzser azt hiszi, hogy a didaktika, az óra szervezésének tudománya tökéletesen elég a sikerhez, a kertész eszközei pedig könnyen kevésnek bizonyulnak a feladathoz. Ő azért érkezett az osztályba, hogy kertét varázsoljon magának, ahol szívesen dolgozik, pihen, egy elvadult osztályban esetleg lemond eredeti szándékáról, átmenti teljesítményét a szívéhez közelebb álló osztályokba. Elkezdődik az órákon a szokásos fecsegés, a pad alatti különakciók, visszaesik a teljesítmény, konfliktusok szikráznak, szaporodnak a rossz jegyek. Ebben a helyzetben a nevelőnek két eszköze van. Egyik: nem észrevenni a bajokat. Istenem! Gyerekek... hangoskodnak. Nem tanulnak, erőszakosak. Verekszenek. Nem baj. Lassabban haladunk. Többször elmondom. Túlkiabálok őket. Néha megálunk. Azért csak tanulnak valamit.

A másik eszköz az erőszak. Ha újra elolvassuk a Tüskevár tanárának mondatait, feltűnik, milyen sok benne a töltelékszó, aminek nincs információs tartalma, csak arra jó, hogy a fenyegetést hosszabbá tegye. Hangsúlyosabbá. Ezt az eszközt nem intézhetjük el néhány mondattal, kénytelenek vagyunk kissé hosszabban szemügyre venni.

Szávai István

